

Innovasjons- og næringslivsforskning ved et veiskille

I denne kronikken kommer ledende norske innovasjonsforskere med et varsko om nedgangen i departementenes satsing på forskning på nyskaping i næringslivet. De mener behovet for omstilling og spesialisering i norsk næringsliv krever et godt kunnskapsgrunnlag for politikktutforming.

ARNE ISAKSEN,
professor, Universitetet i Agder

ARNT FLØYSAND,
professor, Universitetet i Bergen

BJØRN TERJE ASHEIM,
professor, Universitetet i Stavanger

HEIDI WIIG ASLESEN,
professor, Handelshøyskolen BI

KATJA M. HYDLE,
forskningsleder, IRIS

MARTIN GJELSVIK,
forskningsleder, IRIS, og
professor, Universitetet i Stavanger

RAGNAR TVETERÅS,
professor, Universitetet i Stavanger

ROGER NORMANN,
forsker og administrerende
direktør, Agderforskning

RUNE FITJAR,
professor, Universitetet i Stavanger

STIG-ERIK JAKOBSEN,
professor, Høgskulen på Vestlandet

SVERRE HERSTAD,
professor, Høgskolen i Innlandet

TARAN THUNE,
professor, Universitetet i Oslo

TATIANA IAKOVLEVA,
professor, Universitetet i Stavanger

Omstilling krever kunnskap

Etter en betydelig økning de senere årene ble det i 2016 bevilget over 11 milliarder offentlige kroner til næringsrettet forskning, utvikling og innovasjon. Måten disse midlene forvaltes på, reflekterer erfaringer som bevilgende departementer og underliggende etater som Innovasjon Norge og Norges forskningsråd har opparbeidet gjennom gullalderen som norsk økonomi har vært igjennom.

Samtidig har forskning på hvordan of-

fentlig politikk og virkemidler bør utformes for å bidra til omstilling i næringslivet vært aktivt nedprioritert over lengre tid av Nærings- og fiskeridepartementet, men i siste budsjetttrunde også av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

For noen år siden var vi derfor i den paradoksale situasjonen at oljeprisen falt kraftig og tabloidpressen skrev om omstilling, samtidig som Forskningsrådets program Forskning for forsknings- og innovasjonspolitikken (FORINNPOL) ikke maktet å mobilisere midler til å følge opp sitt eget initiativ for systematisk innsats på temaet innovasjon og omstilling. Denne «tredje pilaren» i FORINNPOL henger fremdeles i løse luften, uten fundament i form av støtte fra departementene.

Konsekvensen av dette er at vi vet lite om hvorvidt etablerte prinsipper og praksiser innen nærings- og innovasjonspolitikken er egnet til å støtte nettopp omstilling. Dette spørsmålet er høyst betimelig, idet Norge uunngåelig står overfor den største industrielle omstillingen siden starten av oljealderen. Utfordringen forsterkes ved at vi har en av de mest spesialiserte økonomiene i Europa, av at vi har en liten og åpen økonomi og en offentlig sektor som skal løse større oppgaver med mindre ressurser.

Vi har imidlertid, i likhet med våre naboland, også noen unike muligheter. De er blant annet knyttet til velferdsstaten som ramme, høyt formelt kompetansenivå i befolkningen, tillit til våre institusjoner og en

befolkning med generelt gode basisferdigheter. Vi har også en teknologisk avansert industri som stadig viser evne til omstilling. Men har vi råd til å ta sjansen på at dette er nok, at det vil gå av seg selv bare renten er lav nok og etablert politikk med sine eksisterende virkemidler videreføres?

Kunnskap om innovasjon og industriell omstilling er nødvendig.

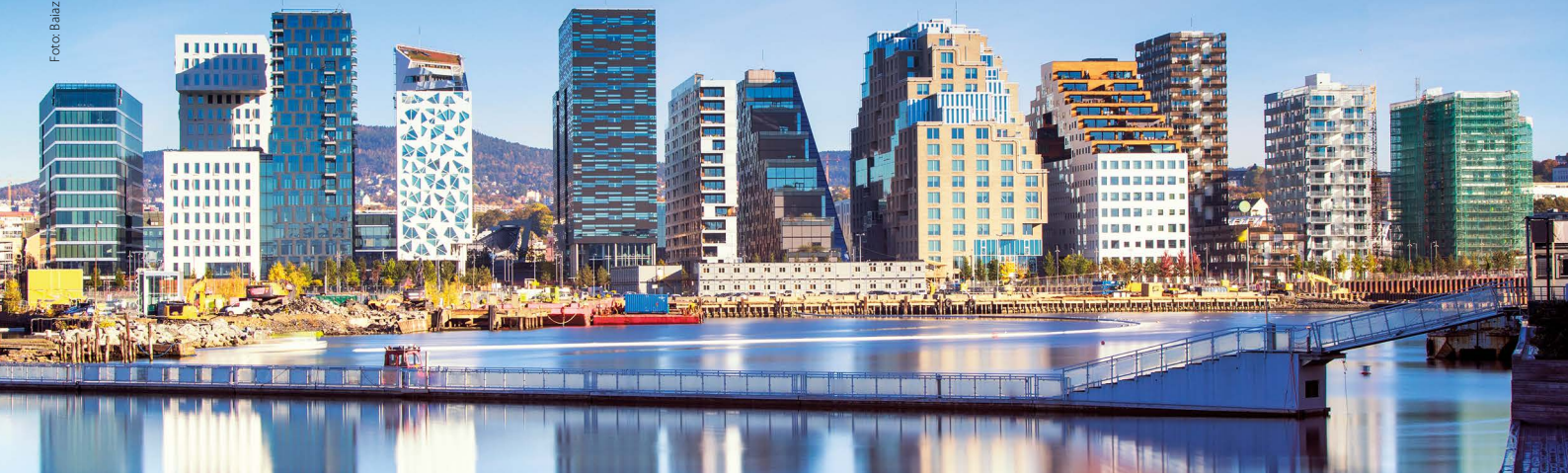
Den norske innovasjonsforskningen

Det norske innovasjonsforskingsmiljøet er ikke stort sammenliknet med for eksempel økonomifag og teknologifag. Og det er lite sammenliknet med miljøene vi finner i andre land, som over lengre tid har opplevd, og forholdt seg til, større næringsmessige utfordringer. Allikevel har vi gjennom en årrekke levert forskning på høyt internasjonalt nivå, publisert i prestisjetunge tidsskrifter.

Nasjonale ph.d.-programmer som EDWOR og NORSI har utviklet en ny generasjon forskere som står i startgropa til sin yrkeskarriere. I tillegg er det flere universiteter og høyskoler som har innovasjonsfag på masternivå. Forskningsrådsprogrammer som KUNI, VEKSTFORSK, FORFI og nå FORINNPOL har vært ærlige forsøk på å styrke den norske innovasjonsforskningen, men har alle lidd under svak interesse fra departementene og da spesielt Nærings- og fiskeridepartementet.

På grunn av dette har det nå avsluttede VRI-programmet med forskerskolen NORSI

“... har forskning på hvordan offentlig politikk og virkemidler bør utformes for å bidra til omstilling i næringslivet vært aktivt nedprioritert”

Moderniseringen av Norge krever god kunnskap om næringsliv, samfunnsliv og følgene av sosiale og teknologiske trender.

vært selve ankerpunktet for norsk innovasjonsforskning. Nå som kapasiteten er bygget opp gjennom rekruttering, og behovet for en kunnskapsbasert innovasjons- og næringspolitikk er større enn noen gang, er ikke dette tidspunktet for å legge ned denne typen forskning. Tvert imot, det er nå kompetansen må tas bruk gjennom forpliktende satsing på forskning for innovasjon og omstilling.

Tar Kunnskapsdepartementet ballen?

Innovasjon finner sted i hele samfunnet

Trepartssamarbeidet både på nasjonalt nivå og bedriftsnivå er den sentrale byggesteinen i den norske velferdsstaten. Innovasjon skjer ikke bare i våre forskningslabber og i våre eksellente forskningsmiljøer. Det skjer også på arbeidsplassene, der man systematisk samler og utnytter praktiske erfaringer fra egen arbeidshverdag i kontakt med kunder, leverandører og konkurrenter og omsetter dette til små og stegvise forbedringer som gir økt produktivitet og konkurransekraft.

Ensidig nasjonal satsing på eksellense i FoU vil, gitt vår næringsstruktur, hemme mange norske næringers omstillingsevne. Nøkkelen er å finne frem til de næringene, forretningsmodellene og teknologiene som skal være med på å bære Norge inn i fremtiden.

Norsk innovasjonsforskning er kjenne tegnet ved at den bygger bro mellom nødvendig fokus på det eksellente, den næringsrettede forskningen, entreprenørskap og FoU-arbeid som stegvise forbedringer. Vi trenger kunnskap som går lenger enn det vi får fra enkeltstående evalueringer av ulike programmer og satsinger. Vi trenger forskning som ser våre næringer, programmer og vår politikk på nasjonalt og regionalt nivå under ett. Vi trenger statistikk og tall, men vi trenger også mer. Vi trenger også

“Det vi trenger for å lykkes med omstillingen er en ansvarlig og bærekraftig nærings- og innovasjonspolitik, bygget på et solid kunnskapsgrunnlag der internasjonalt ledende forskning og erfaringer fra andre land er satt inn i en norsk sammenheng”

forskning som forstår og kan bidra til industriell omstilling.

Tar Nærings- og fiskeridepartementet ballen?

Smart spesialisering og regional innovasjon

Nye næringer oppstår ikke av seg selv. Planer for såkalt «smart spesialisering» (RIS3) er nå implementert i alle europeiske regioner. I Norge har vi i stor grad kun vært observatør til denne massive endringen i politisk tenkning og praksis. Kvaliteten på planene i europeiske regioner varierer. Men vi ser at prosessene med å lage de beste av disse planene nå tiltrekker seg kapital og investeringer fra store selskaper og investorer.

I Norge er noen fylker begynt å eksperimentere, og Nordland fylkeskommune er kommet lengst. Men her trengs det en nasjonalt koordinert innsats for å lage noe annet enn planer som havner i skrivebordsskuffen. Norsk innovasjonsforskning har vist at ulike typer regioner har ulike forutsetninger for omstilling. Vi trenger derfor planer som ivaretar behov for omstilling og innovasjon både på perifer og tett befolkede steder, steder med ulik næringsstruktur og ulikt mulighetsrom.

Tidspunktet er riktig. I 2020 får vi nye fylkesregioner. Disse bør bli profesjonelt

satt opp med planer for smart spesialisering, og her er det mye å lære gjennom kunnskap og praktiske innsikter som nå utveksles og formidles gjennom europeiske rammeprogrammer.

Vi har i flere tiår sammen med våre europeiske kolleger vært med på å utvikle kunnskapsgrunnlaget for smart spesialisering. Det er derfor ingen grunn til at ikke Norge skal kunne utvikle strategier som er minst like gode som de beste i Europa.

Tar Kommunal- og moderniseringsdepartementet ballen?

Vi trenger en bærekraftig norsk nærings- og innovasjonspolitik

Det vi trenger for å lykkes med omstillingen er en ansvarlig og bærekraftig nærings- og innovasjonspolitik, bygget på et solid kunnskapsgrunnlag, der internasjonalt ledende forskning og erfaringer fra andre land er satt inn i en norsk sammenheng.

Til dette kreves slagkraftige, nasjonale forskningsmiljøer med solide internasjonale nettverk. Det er fortsatt mulig å bygge dette kunnskapsgrunnlaget, men da må departementene vise evne til å gjøre de rette prioriteringene. Alternativet kan bli et innovasjonspolitisk selvmål, hvor gårdsdagens virkemidler brukes til å løse morgendagens utfordringer. **E**